

Atıf/Citation: Somuncu, A. Ş. (2026). “Hiç Doyacağı Yokmuş” adlı kahramanmaraş fıkrasının kodlar, imgeler, işlevler ve anlatı düzlemi bağlamında tahlili. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 9 (3), 1231-1248. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.1964888>

Ahmet Şükrü SOMUNCU*

**HİÇ DOYACAĞI YOKMUŞ ADLI
KAHRAMANMARAŞ FIKRASININ KODLAR,
İMGELER, İŞLEVLER VE ANLATI DÜZLEMİ
BAĞLAMINDA TAHLİLİ**

ÖZET

Fıkra, içinde bulunduğu toplumun sosyokültürel yapısına dair zengin unsurlar bulunduran, anlatıldığı ortama göre yeniden şekillenebilen ve verilmek istenen mesajlarda etkili iletişim sağlayan bir türdür. Bu çalışmada, Kahramanmaraş'ta tespit edilen *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı bir fıkra metnindeki imgeler, işlevler ve kodlar anlatı düzlemi bağlamında incelenmiştir. İnceleme yapılırken temelde iki yöntemden yararlanılmıştır. Bunlar Jakobson'un dilin işlevleri kuramı ve işlevsel halk bilimi kuramıdır. Bu iki kuramın temel alınmasının sebebi fıkra türünün günlük konuşma dilindeki işlevi ve işlevselliğidir. Sözlü tarihin bakış açısıyla fıkranın metinleşme sürecindeki aşamalar dikkate alınmıştır. İzlenen yol ve yararlanılan yaklaşımlar bağlamında bu makalenin disiplinler arası kabul edilebilecek bir tarafı olduğu düşünülmektedir. Çalışma sonucunda Kahramanmaraş'taki bazı yer adlarının, Kahramanmaraş'ın coğrafyasının, ikliminin, ekonomik ve sosyokültürel özelliklerinin fıkralara yansıdığı, hatta bunların fıkranın oluşumunda başat unsurlar olduğu tespit edilmiştir. Hz. Ukkâşe'nin adının bölgede Ökkeş biçiminde yaygın olarak kullanımının fıkra metnine yansıdığı görülmüştür. Makalede, Malinowski'nin temel ihtiyaçlar ve kültürel tepkileri bağlamında, fıkra metninde yer alan kent imgesi durumuna gelmiş tarhana ve kömbe gibi öğelerin metinde nasıl kod olarak kullanıldığı irdelenmiştir. Bu makale ile fıkra türünün işlevselliğine dikkat çekilmiş, işlevsel yaklaşımlarda dilin işlevlerini ilgili türün işlevleriyle sentezlemenin önemi vurgulanmış ve fıkra metni üzerinden bir toplumun kültürel unsurları ve değerleri tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kahramanmaraş fıkraları, Ökkeş Ede, Kod, İşlev, İmge

**ANALYSIS OF THE KAHRAMANMARAŞ JOKE
TITLED HE NEVER GOT SATISFIED IN
TERMS OF CODES, IMAGES, FUNCTIONS,
AND NARRATIVE FRAMEWORK**

ABSTRACT

The joke is a genre that reflects the sociocultural structure of the society in which it emerges, can be reshaped according to the narrative context, and enables effective communication of intended messages. This study examines the images, functions, and codes in the joke titled *Hiç Doyacağı Yokmuş*, identified in Kahramanmaraş, at the narrative level. The study employs two main approaches: Jakobson's theory of language functions and the functional theory of folklore. These approaches were chosen because of the joke genre's function in everyday language and communication. The study has an interdisciplinary character in terms of its methodology and theoretical framework. The findings reveal that certain place names, geographical and climatic characteristics, and economic and sociocultural features of Kahramanmaraş are reflected in the joke and play a significant role in its formation. The widespread local use of the name Ökkeş, derived from Hz. Ukkâşe, is also reflected in the text. Drawing on Malinowski's theory of basic needs and cultural responses, the study also examines how elements such as tarhana and kömbe function as cultural codes. The study emphasizes the joke genre's functionality and the importance of combining language functions with genre-specific functions.

Keywords: Kahramanmaraş jokes, Ökkeş Ede, Code, function, Image

* Öğr. Gör. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Kahramanmaraş/Türkiye. / Lecturer PhD, Kahramanmaraş Sütçü İmam University, Department of Turkish Language, Kahramanmaraş/Türkiye. E-mail: ahmetsomuncu@ksu.edu.tr

Giriş

Fıkra, sözlükte edebiyat ve hukuk disiplinlerindeki kullanımlarıyla yer almakta, bir edebiyat türü olarak ise kısa ve öz anlatımına dikkat çekilerek nükteli ve güldürücü hikâyecik şeklinde açıklanmaktadır (Güncel Türkçe Sözlük). Sözlük karşılığındaki *hikâyecik* ifadesinde fıkranın kısa olmasına dikkat çekilmiştir. Fıkra; masal, destan, efsane, menkabe gibi türlere göre daha kısa anlatılardır. Kısa olmasının nedeni ise bir mesaj vermek amacıyla oluşturulmasıdır. Başka türlerde de metinler birtakım mesajlar verir ama fıkradaki fark konunun günlük hayattan alınmasıdır. Şükrü Elçin fıkra kavramını “umumiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle hisse kapmayı hedef tutan ve temelinde az-çok nükte, mizah, tenkid ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa, mensur hikâye” olarak tanımlamıştır (2004, s. 566). Fıkra, Dursun Yıldırım tarafından ise şöyle açıklanmaktadır:

Fıkra, hikâye çekirdeği hayattan alınmış bir vak’a veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşerî kusurlarla içtimai ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, ziddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihza yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isimdir. (2016, s. 35-36)

Fıkralar genellikle bir eleştiri amacıyla oluşturulur ama bu türü sadece eleştiriyle sınırlamak mümkün değildir. Kültürel öğelerin, millete ait tüm değerlerin, gelenek ve göreneklerin aktarılmasında da fıkra önemli bir rol yüklenmektedir. Aynı zamanda bir folklor ürünü / metni olan fıkra, folklorun farklı işlevlerini bir arada bulundurabilmektedir.

Fıkra türü, folklorun işlevleriyle birlikte dilin işlevleri açısından da düşünülmelidir. Fıkralar yazılı kültür ürünlerinde yer alan metinler olsa da *anlatılması* yönüyle öne çıkan türlerden biridir. Nitekim günlük hayatta sözlü kültür ortamlarında fıkra *anlatılır*, insanlardan *fıkra anlatılması* istenir. Bu bağlamda fıkraların dil yapısı, araştırmalarda öncelikli bir konumda yer almalıdır. Fıkranın anlatıldığı toplumun kültürel yapısı bağlamında yine o toplumun dili fıkra çalışmalarının temel taşı olarak ifade edilebilir.

Fıkra-dil ilişkisinin anlaşılması için fıkra ile toplum ilişkisi bağlamında, anlatım düzleminde yer alan sözcüklerin anlaşılması ve bunların dünya ilgilerinin belirlenmesi önemli bir durumdur. Çünkü dilin bir sözleşme olduğu ve anlaşmayı sağlayan bir göstergeler bütününden oluştuğu düşünüldüğünde dilsel tüm veriler toplumu yansıtan birer toplumsal ürün çıktısıdır. Bireylerin toplumsal belleklerinde söz imgeleri yer almaktadır. Bu imgeler toplumsal bağlar ile örülür. Her bireyin sözü kullanma biçimi ve yöntemi farklı olup topluluklar içerisinde farklılıklar gösteren bir dizge olarak belirmiştir (Vardar, 2001, s. 40-41). Dolayısıyla fıkralar da toplumsal dil çıktıları olup kültürel belleğin ana taşlarıdır.

Dittmar’a göre dilsel toplulukta esasen dört temel etken vardır. Birinci etken, bölgeler üstü bir iletişim aracı olarak standart dil, ikinci etken değişik yörelerle ilişkili olan lehçe, üçüncü etken bireylerin toplumla ilişkisi ile ortaya çıkan sosyal lehçe, dördüncüsü durum ve konuya bağlı olarak beliren söz seçimlerini belirleyen işlevsel dildir (Dittmar, 1980 akt. König, 1985, s. 38). Fıkralar dilsel etkenlerle ortaya çıkan toplumda belirli bir etkinliği olan işlevsel yönleri ile bu dört temel etken üzerinde yoğunlaşır. Toplumun kesiştiği olguları bir arada inceleme imkânı sağlayan fıkralarda çeşitli konular ve bulgular iç içe geçmiş bir malzeme eksenine sahiptir. Görünen olguların belirlenmesi ve görünür hâle gelmesi, ifade birliklerinin söyleme dönüşme birlikleri, görünen ile söylenen arasındaki etkilenme eğilimleri toplumun kültürel çıktıları içerisinde yer alır

(Foucault, 2003, s. 59). Öyle ki her kültürün dili kullanma yetisi toplum içerisinde var olan kurumsal yapılanmayı hatta eylemi, düşünceyi yansıtan sözcük grupları ve söz dizimleri ile oluşan anlam yapıları bağlamında kültürel bir ideolojiyi yansıtır (Büyükkantarcioglu, 2006, s. 8-13).

Fıkralar, halk anlatıları içinde düşündürücü, güldürücü ve nükteli bir tür olarak kadim ve aynı zamanda güncel bir nitelik sergilemektedir. Toplumsal bir yaratma ve algı kurma gücüne sahip olan fıkralarda kültürlerin sosyolojik hatta sosyo-psikolojik yönleri ile toplumsal unsurların yöresel tarzları ile öne çıkmış anlatı türü olmaları kimlik ile toplumu adeta bütünleştirmiştir. Aynı zamanda fıkralarda toplumun ortak zekâsı, fikri, adalet anlayışı, mantık ilgisi gibi birçok unsurun fıkra tipleriyle aktarılmış olması, bu fıkra tipleri üzerinden halkın fikirlerinin ve eleştirilerinin dillendirilmesini sağlamıştır (Yıldırım, 1998, s. 10-12). Dundes’e göre “halk terimi, en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade eder. Bu grubu birbirine bağlayan faktörün ortak bir meslek, dil veya din olabilir ne olduğu önemli değildir. Bundan daha önemli olan ise, herhangi bir sebebe bağlı olarak oluşan grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olmasıdır. Teorik olarak bir grup en az iki kişiden oluşmak zorundadır, fakat genellikle çoğu gruplar daha fazla kişiden oluşurlar. Grubun bir üyesi diğer bütün üyeleri bilmeyebilir, fakat o kişi gruba ait geleneklerin ortak özünü muhtemelen bilecektir, gelenekler bir grup kimliği hissi vermeden gruba yardım eder” (1998, s. 143). Halk, bu terim çerçevesinde okuma-yazma bilmeyen, köylü, cahil algısının çok ötesindedir. Kimliklerin ve sosyal statülerin yansıtılmasında da fıkralar eğlendirirken mesaj verme özelliğini bu terim çerçevesinde şekillendirir.

Bu çalışmada farklı yöntemler bir arada kullanılmış, daha çok dil araştırmalarında kullanılan dilin işlevleri kuramı ile halk edebiyatı metinlerinin ve folklor ürünlerinin incelenmesinde kullanılan işlevsel halk bilimi yöntemi sentezlenerek bütüncül bir bakış açısı uygulanmaya çalışılmıştır. Fıkra türünün günlük konuşma dilinde her ortamda kullanılabilecek bir yapıya sahip olması fıkra metninin dilin işlevleri bakımından da incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Fıkra hem yazılı kültürde yer alan bir edebiyat ürünü hem de sözlü kültür ortamlarında konuşma dilinde varlık gösteren bir türdür. Nitekim fıkra, “anlatılır”; bu yönüyle de dinamik bir yapısının olduğu bilinmektedir. Fıkranın bir halk anlatısı, halk edebiyatı ürünü olduğu göz önüne alındığında ise içerdiği kültürel unsurlar ve toplumsal değerler açısından zengin bir alan gün yüzüne çıkmaktadır. Bu zenginliğin çözümlenip ortaya çıkarılmasında ise folklor-edebiyat ilişkisi bağlamında aynı zamanda bir folklor ürünü olan fıkranın işlevsel halk bilimi yöntemi ile incelenmesi diğer bir doğru yol olarak düşünülmüştür. Bir Kahramanmaraş fıkrası olan *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı metin sosyal bağlamdan yola çıkılarak metni yüzeye aktaran göndericiler, metin, tema ve üslup değişkelerini ele alan kodlar, göndericilerin amacı ve okuyucuların anlama düzeyine katkı sağlayan değişen ve gelişime açık düzlemdeki iletileri tespit edilmiştir. Bu iletiler ile kodlar harmanlanırken üslup açısından karakteristik mahallî söyleyişler, anlama ve anlamlandırma sürecine dâhil edilmiştir. Daha sonra Jakobson’un dil işlevleri kuramından da yararlanılarak metnin dinleyici veya okuyucuya yönelik işlevi tespit edilmiştir. Bühler ve Dittmar’dan yararlanılarak hem iletişim modeli hem de kodların değişkeleri, ele alınan fıkra temelinde analiz edilmiştir. Araştırmalarda disiplinlerarası yaklaşımı benimseyen bazı kuramcılar dil bilimsel sorunları yazınsal ya da metinsel, yazınsal ve metinsel sorunları da dil bilimin verilerini veya yöntemlerini ele alarak çözmeye çalışmaktadır (Aktulum, 2013, s. 59).¹ Bu eğilimden hareketle

¹ Aktulum (2013, s. 59) bu durumun gerekçesi olarak ise şu görüşü aktarmaktadır: “Dilbilimin özü metin ve bir sözcük işi ancak tarih ve kültür dolu- olan edebiyattır.” (Adam ve Heidmann, 2010, s. 16).

söz konusu çalışmada folklorik bir metin olan fıkranın çözümlenmesinde dil bilimsel yöntem ve verilerden yararlanılmıştır. Fıkra; dil, üslup ve yapısal açıdan incelendikten sonra halk bilimsel işlevler üzerinde durulmuştur.

Kahramanmaraş fıkraları ve Ökkeş / Ökkeş Ede üzerinde bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlar; Erşahin (2005), Kalaycı (2010, 2012, 2013), Can ve Erşahin (2022), Sözbilici (2025) olarak sıralanabilir. Erşahin (2005), Kahramanmaraş Fıkra Tipleri başlıklı bildirisinde Ökkeş tipini, ortak şahsiyeti temsil eden mahallî bir tip olarak kabul etmektedir. Ayrıca Erşahin Kahramanmaraş fıkralarındaki tipleri; zümre tipleri, azınlık tipleri, genel tipler ve ferdi tipler başlıkları altında sıralamış ve bu tiplerin yer aldığı fıkra metinlerini örnek olarak vermiştir (2005, s. 919-923). Kalaycı (2010) Fıkralardaki Kahramanmaraş adlı makalesinde 54 adet fıkrayı konularına göre tasnif etmiş ve bazı değerlendirmelerde bulunarak fıkralardaki mutfak kültürüne dair bulgulara dikkat çekmiştir. *Kahramanmaraş Fıkraları* (2012) adlı kitap çalışmasında 170 adet fıkrayı derleyerek yayınlamıştır. Fıkralarla günümüze gelen Osmanlı Dönemindeki Maraş (2013) adlı bildirisinde Osmanlı dönemindeki Maraş'ı konu edinen fıkralar üzerinden dönemin tarihine ışık tutmaya çalışmıştır. Can ve Erşahin (2022) Ökkeş başlıklı ansiklopedi maddesinde Ökkeş adının tarihsel sürecinden bahsetmiş, Ukkâşe Hazretlerinin türbesinin yöredeki etkisini, bu ismin yaygınlığını hatta Ökkeş adının Maraşlı olmak ile özdeşleştiğini dile getirmişlerdir (2022, s. 44-45). Sözbilici (2025) *Ökkeş Ede Fıkraları* adlı kitap çalışmasında Kahramanmaraş'taki uzun yıllar derlemeleri ve gözlemleri sonucunda Ökkeş Ede adı etrafında anlatılan fıkraları bir araya getirmiştir. Sözbilici bu kitapla Ökkeş Ede tipini tescil ettirme amacı güttüğünü dile getirmektedir (2025, s. 9-10). Bu makalede konu edinilen *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı metnin söz konusu kitaptan seçilmesinin temel nedeni, kitapta yer alan fıkraların Ökkeş Ede tipi etrafında şekillenmesi ve önemli bir bölümünün şehrin ortak hafızasını yansıtan mekânlar ile tarihî olayları konu edinmesidir. Söz konusu kitaptan *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı fıkranın seçilmesinin nedeni ise bu fıkranın araştırmanın problemine dair zengin malzeme içermesidir.

Yapılan çalışmaların metin derleme ve tasnif odaklı çalışmalar olduğu görülmektedir. Kahramanmaraş fıkralarına kuramlarla yaklaşılacak bir çalışmaya rastlanılmadığı için derlenen zengin malzemenin bu şekilde değerlendirilmesinin önü açılmak istenmiştir. Fıkra türüne özgü işlevlerin yanısıra işlevsel halk bilimi yöntemi ışığında folklorun işlevleri bağlamında tespitler yapılmış, sözlü tarih-folklor ilişkisi üzerinden de fıkradaki sözlü tarihe ait bilgiler çözümlenmiştir. Makalede, dil bilimsel ve halk bilimsel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla fıkranın disiplinlerarası yapı sergileyen bir tür olduğuna dikkat çekmek, halk edebiyatı ürünlerinin incelenmesinde bakış açılarının zenginleşmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.Bulgular

1.1. Fıkranın Metinleşme Sürecinde Anlatı Düzlemi ve Bu Düzlemdeki Kodlar

Sözcükler anlatı düzlemlerinde bilinçli tercih edilen dil felsefesinin bir parçası olarak yer almaktadır. Öyle ki anlatıcı ile okuyucu arasındaki kod ve ileti eksenini de bilinçli sözcükler ile toplumsal analizi beraberinde getirir. Bunlar, toplumsal ve kültürel analizi öne çıkararak özü tasvir eden metinlerdeki fikirler olup okuyucunun uzun vadede metni fikir analizi ile hafızaya kaydetmesine yardımcı olur (Van Dijk, 1988, s. 92). Fıkraların kurgusunda keyfi bir yapı ve durum olmayıp aksine bireyin mensubu olduğu toplumun iletişim kanallarını kullanarak toplumun kurallarını, beklentilerini, geleneklerini ve tutumlarını fıkra metnine yansıtmaya söz konusudur. Ele alınan fıkranın iletilerinin doğru aktarımında sadece tema faktörü yeterli değildir. Örtük / gizli

iletilerin anlaşılır bir hâl almasında ana olay (main event), arka plan (background), tarihçe (history), bağlam (context), sonuçlar (consequences), tepkiler (reactions), değerlendirmeler (evaluations), beklentiler (expectations) de metin hakkında bilgi vermektedir (Van Dijk, 1988, s. 73). Makalede incelenen fıkraya bakıldığında merhamet ve acıma duyguları, ikram etme ve aç olanı doyurma geleneği, samimi diyaloglar dikkat çekmekte ve değerlerin aktarıldığı anlaşılmaktadır. Ökkeş Ede'yi tarif ederken onun masal, fıkra, bilmece gibi türleri iyi bildiği ve mizah gücünün yüksek olduğu da belirtilmektedir. Söz konusu özellikler de Türk kültürünün, geleneklerinin ve edebiyatının Kahramanmaraş toplumundaki yerini ve önemini göstermektedir. Böylece fıkra ilk olarak tarihçe, arka plan ve bağlam açısından bir zenginlik göze çarpmaktadır.

Sosyokültürel söylemlerin bir gereği ve gerçeği olarak sosyal ortamda anlatıcıların söylemleri niyetleri ile şekil almaktadır. Bu nedenle metin oluşurken belirli değişkeler uyumlu hâle gelip belirli aşamalarda birden fazla faktör etkin olabilmektedir. Bir metinde en etkin olan faktörler katılımcılar, ortam, konu ve amaç şeklindedir (Kasap, 2021, s. 9-10). Metnin çözümlenmesinde bağlamın veya ortamın temel nokta olduğu bir gerçektir. Burada performans teorisinin genel çerçevesinden kısaca bahsetmek gerekir. Çünkü makalede kullanılan dilin işlevleri kuramı ile performans teorisinin tarihine bakıldığında bir kesişme noktası görülmektedir.

Jakobson, Bühner, Mukarovski'nin sosyal dil bilimi üzerine çalışmaları performans teorisinin kuruluşunda etkili olmuştur. Sosyo dil bilimcilerin dilin kullanımı için düşündükleri performans fikri, folklorun yapısıyla da uyumlu olduğundan dolayı söz konusu yaklaşım halk bilimi ürünlerine uygulanarak performans teorisinin ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu kuramsal yapı folklorun bir iletişim biçimi olarak algılanmasında büyük rol oynamıştır. Performans teorisinin yaklaşımına göre anlatan ve dinleyen arasında geleneksel anlatılar yoluyla bir iletişim kurulmaktadır. Bahsedilen iletişim sırasında anlatan veya konuşan kişi, konuşma sırasında dili kullanırken dinleyiciye bazı iletişimsel bildirimler ve mesajlar göndermektedir. Bu teorisinin çözümleme yönteminde ise kişisel boyut (anlatıcı / oynayıcı), sosyal boyut (dinleyici / izleyici), söz boyutu (anlatılan) yer almaktadır (Çobanoğlu, 2019, s. 293-331). Performans teorisinin temelinde dil bilimsel ve sosyo dil bilimsel çalışmaların yattığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda fıkra türüne dönüldüğünde ise kişisel boyut, sosyal boyut ve söz boyutu çerçevesinde düşünülmesi gereken bir tür görülmektedir. Fıkranın kendine has yapısında bu üç boyutun da varlığı önemlidir.

Performans teorisinin bahsettiği boyutlar bağlamında, metinde yer alan katılımcılar anlatıcı, gönderici ve karakter olarak algılanmaktadır. Ele alınan fıkradaki anlatıcı da bir gönderici olup katılımcı eksenindedir. Ökkeş Ede, ismi belirsiz muhabbet ehli arkadaşı, ismi belirsiz çocuk, ismi belirsiz muhabbet ehli arkadaşının eşi ve anlatıcı fıkranın karakter düzlemini oluşturur. Kahramanmaraş özelinde şehrin “Edeler Şehri” olarak anılması, şehirdeki yerli Kahramanmaraş halkının çocuklarının büyük çoğunluğunun Ökkeş adı ile isimlendirilmiş olması kültürel bir koddur. Derleme Sözlüğünde “Ede” sözcüğü büyük kardeş, ağabey olarak anlamlandırılmış olup Kahramanmaraş ve yöresinde de bu anlam ile kullanıldığı işaretlenmiştir (Derleme Sözlüğü, 2009, s. 1663). Ökkeş adının ve Ede sözcüğünün tarihsel devamlılığının fıkralarda yer alması “tipik görünümünün yinelenmesi”dir (Aktulum, 2013, s. 57). Toplumdaki kodların, motiflerin ve adların edebiyat ürünlerinde veya halk anlatılarında tekrarlanması, söz konusu metinlerin metinler arasıyla yaklaşımıyla incelenmesini gerektirir. Nitekim Aktulum, halk bilimsel açıdan tipik görünümünün yinelenmesinin metinlerarasılıkla örtüştüğünü ifade ederek bu yinelenmenin bellekle ve güncel bir varyanta ulaşmakla ilişkili olduğunu düşünmektedir. Türsel olarak sınıflandırılabilen folklor ürününün bazı tipik özellikleri sonraki dönemlerde yinelenir. Bu görüşe göre gönderme yapılan

kesit, toplumsal belleğe ilişkindir (2013, s. 57). Dolayısıyla fıkralarda yinelenen olaylar, kişiler, kültürel öğeler hatta dil yapıları gibi yinelenen her bir unsur, söz konusu toplumun ortak hafızasının yansımaları olarak ifade edilebilir.

Fıkradaki katılımcılar da tipik görünümünün yinelenmesi bağlamında ele alınmalıdır. Ökkeş Ede hem adı hem “Ede” ünvanıyla birlikte düşünüldüğünde toplumsal bellekten kaynaklanan bir karakter yinelemesinin fıkra metnindeki yansıması olarak anlaşılmaktadır. Bellekteki ad ile geçmişin izleri canlandırılmaya çalışılmış ve fıkra türünün canlılığı sayesinde de bellekten güncel bir yaratı oluşturulmaya çalışılmıştır. Ökkeş Ede’nin geleneksel davranışları, Ökkeş Ede’nin muhatap olduğu diğer karakterlerin dile getirdiği değerler ve toplumsal kodlar nesillere aktarılmak üzere bir işlev yüklenmiştir.

Ökkeş ismi ise Hz. Muhammed’in sahabelerinden biri olan Ukkâşe Hazretleri’nden gelmektedir. Ukkâşe Hazretleri’nin (Ukkâşe, Ökkeşi, Şeyh Ukkâş) türbesi, eski adı Gavur Dağı olan Gaziantep’in Nur Dağı’ndadır. Ukkâşe Hazretleriyle ilgili menkıbeler mevcuttur. Ökkeş adı Gaziantep, Kilis, Osmaniye ve Adana gibi illerde de görülen ama Kahramanmaraş’ta daha belirgin bir şekilde yaygınlık gösteren bir addır. Ökkeş adı yöre ile özdeşleşmiş ve sembolik bir ad hâline gelmiştir. Hatta Can ve Erşahin’in ifadesine göre Ökkeş adı, Maraşlı olmak anlamını bile karşılayabilir. Maraş-Ökkeş ikilisine bir başka dayanak olarak da fıkralardaki Ökkeş tipi gösterilmektedir. Bu tip, ortak şahsiyeti temsil eden mahalli tip olarak açıklanmaktadır (Can ve Erşahin, 2022, s. 44-45). Başka bir Kahramanmaraş fıkrasında Ökkeş adının yaygınlığı şöyle konu olmuştur: “Ökkeş Emmi, büyük oğlu Ökkeş’e sorar: “Oğlum, kardeşin Ökkeş’i gördün mü?” Çocuk cevap verir: “Gördüm baba. Ökkeş dayımın küçük oğlu Ökkeş’le tarlaya gitti.” (Kalaycı, 2012, s. 68). Ökkeş adının Kahramanmaraş’taki yaygın kullanımının mizah konusu olarak fıkralara sirayet ettiği görülmektedir. Kahramanmaraş’ta Malik Bin Ejder gibi türbesi olan başka evliyaların olduğu bilinmektedir. Ökkeş adı fıkralara kahraman olabilmışken diğer evliya adlarının fıkra kahramanı olmaması (en azından böyle bir tespitin henüz yapılamaması) halkın Ukkâşe Hazretlerini kendine daha yakın bulmasından kaynaklı olabilir. Malik Ede, Ejder Ede gibi kahramanların değil, Ökkeş Ede’nin yaygınlığı dikkat çekicidir.

Fıkra tipi olarak şekillenen bazen tarih ve sosyal bağlam içinde yer alan karakterler de katılımcılar olarak şekillenmektedir. Fıkra tipi olarak beliren Ökkeş Ede, tıpkı genel fıkra tiplerinde olduğu gibi yaşamış olabilecek; bölgenin, yörelerin, kültürlerin ortak noktaları ile bir araya gelişinden oluşan bir ortak şahsiyettir. Ortak şahsiyeti temsil eden mahallî tip olarak Ökkeş tipi etrafında fıkralar yaygın olarak anlatılmaktadır (Can ve Erşahin, 2022, s. 44-45). Mizahi bir dil, yöreye ait söyleyiş ile şekillenen fıkroda ismi belirsiz muhabbet ehli arkadaş, bu arkadaşın eşi ve oyun oynayan çocuk da kültürel birer kimliktir. Kültürel kimlik oluşumunda kimlik, kültür ve ortak değerler ile gelenekler, mitler gibi birçok olgunun gelişimi söz konusudur (Yıldız ve Ak 2002, s. 28-29). Bir toplumun sosyal ve kültürel özellikleri veya o toplumda yaşayanların aidiyet duygusu, ilgili toplumun folklor ve edebiyat ürünlerine yansyarak bunlar kuşaktan kuşağa taşınabilmektedir (Gezer, 2023, s. 957). Söz konusu fıkroda bir çocuğun kapının önünde oynaması, Ökkeş Ede’nin aklıktan kıvrınması ile onun yardımına koşması, arkadaşının eşinin kendisini evine, sofrasına davet etmesi kültürel kod taşıyıcılarıdır. Kodlar, gelecek nesillere aktarılmak üzere folklor ürünü olan fıkralara toplumsal hafıza tarafından yerleştirilmiştir.

Yeme içme kültürüne ait unsurlar ise başka bir kod olarak tespit edilmektedir. Malinowski’nin temel ihtiyaçlar ve kültürel tepkiler şemasında metabolizma temel ihtiyacının

kültürel tepkisi beslenme olarak verilir (2020, s. 95). Acıkma tepkisini gösteren Ökkeş Ede yine başka bir kültürel kodu da beraberinde göstermektedir. Tepkinin yaratılmasında misafir olma kültürel kodu ortaya çıkar. Beşirli (2010, s. 167-168)'nin dikkat çektiği “kültür aktarım sürecinde yemeğin yeri” göz önüne alındığında bireysel ihtiyacın giderilmesi sırasında Ökkeş Ede'nin toplumsal bağlama geçişi fıkra da tespit edilmektedir. Nitekim beslenme, örgütlü gruplar aracılığıyla gerçekleşir (Malinowski, 2020, s. 101). Açlıktan bayılmak üzere olan Ökkeş Ede'ye muhabbet ehli bir ailenin yardım etmesi buna örnektir. Yöreyle ait yiyeceklerden olan tarhananın kullanılması kod aktarımında ve kent imgesinin² fıkra metnine yerleştirilmesinde dikkat çekicidir. Oy! ünleminin şiirselliği sağlayacak biçimde metne yerleştirildiği de görülmektedir.

Geleneksel kavram ve yaşayış biçiminin canlılığı bu karakterlerin fıkradaki rolleri ile bağlamı olarak ortaya çıkan unsurlardır. Ede sözcüğü dönemin sosyokültürel yapısına uygun olarak şekillenmiş bir katılımcı olarak sosyal bağlam içerisinde yer alması düşünce yapısı ve davranış biçimi ile toplumsal hafızada şekillenmesi de ayrı bir kodlanma biçimi olarak belirmiştir. Fıkradaki karakterlerin hepsi toplumsal iletişimi sağlayan dinamik ve toplumsal birikimin bir sonucudur. Özellikle Ökkeş Ede isimli katılımcı toplumsal hafızanın bir aynası olarak Kahramanmaraş coğrafyasının bir kültür çıktısıdır. Hem dile hem kültüre hem de tarihe kaynaklık eden bu çıktılar ve kodlar şahıslarla bütünleşip bölgenin yerel işleyişi ile meydana gelmiştir.

1.2. Fıkradaki Mekânların Kodlaşması ve Kent İmgesi Olarak Kullanılması

Anlatı düzleminde ortam faktörünün göstergeleri, gösteren ve gösterilenlerin ilişkisi bakımından esasen birer kodlamadır. Çünkü metinlerdeki değişimleri hatta dönüşümleri geleneksel bir zemine oturtan bu kodlamaların ortak noktası, göstergenin dar anlamda mekân geniş anlamda ortam göstergeleridir. Kültürel hafızanın oluşumunda uzlaşma sistemsel bir kavramla açıklanabilir. Kültürel hafıza veya kültürel bellek toplumların geçmişini, yaşanmışlıklarını, tecrübelerini ifade eder. Fıkraların oluşum süreci düşünüldüğünde bu metinler kültürel bellek ve sözlü tarih açısından düşünülmelidir. Gezer, sözlü tarih okumasını sözlü kültür hazinesindeki mesajı alıp ve ilgili mesajı çözümleyebilmek şeklinde niteleyerek sözlü ifadenin bir gönderge olduğunu ifade etmektedir (2023, s. 964). Fıkra metinlerinde de bir mesaj, gönderge ve çözümlenmek üzere metne yerleşmiş kodlar bulunur. Söz konusu kodların, iletilerin ve göndergelerin çözümlenmesinde sözlü tarihin yaklaşım ve yöntemlerine başvurmakta yarar vardır. *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı fıkra da metne yerleştirilen bazı değerler vardır. Bu değerler *Allah'ın kulları, dua etmek* ifadelerindeki gibi dinî değerler; sofranın paylaşılması ve aç olanı doyurma gibi geleneksel değerler; uzun kış gecelerinde anlatılan masal, fıkralar ve sorulan bilmece gibi kültürel değerler olarak sıralanabilir. Fıkradaki değerlerin aktarılması bir amaç durumuna gelmiştir. Söz konusu aktarım halk anlatılarında çokça tespit edilmekte ve bu aktarım için bazı unsurlar özellikle seçilmektedir. Belleği canlandıran, aktarımı güçlendiren unsurlardan biri de mekândır. Nitekim Gezer, kültür aktarımında kullanılan ortamların toplumsal belleği canlı tuttuğunu ifade etmektedir (2023, s. 962). Ele alınan fıkra da birden çok ortam veya mekân işaretleyicileri bulunmaktadır. Bu mekânların adları bir ortam işaretleyicisi, mekânın bizzat kendisi ise fıkranın bulunduğu toplumda kültürel belleği canlı tutan bir konumdur. Ökkeş Ede bulunduğu ortamda, bilhassa uzun kış gecelerinde masal, fıkra, bilmece fasıllarında aranandır; Bir gün çobanlıktan dönerken; yolunun üzerindeki muhabbet ehli arkadaşının evi, evin önünde oynayan çocuk, Ahır Dağı, Ceyhan Nehri ve sofraya göstergelerinin hepsi birer ortam kodlayıcısı

² Kentler ve imgesel yemeklerle ilgili bakınız Oğuz ve diğ. 2006.

olarak fıkrada yer almıştır. Kahramanmaraş ilinin bulunduğu coğrafyada Ahır Dağı ve Ceyhan Nehri kodlayıcıların varlığı şehir belleği iken Ede karakterinin sıcak ve samimi ortamlarda masal, fıkra, bilmece anlatıcısı olarak yer alması Kahramanmaraş kimliğinin birer imgesi olarak ifade edilebilir. Ayrıca toplum ve aile etkisinin de altının çizildiği Anadolu coğrafyasına ait olan evin önünde oyun oynayan çocuk kimliği kapı önlerindeki mekân algısı ile paraleldir. Mekânsal imge olarak sofra ve evin kullanılmış olması da geleneğin bir parçasıdır. Ökkeş Ede'nin kendini zorla olsa da davet ettirmesi, misafir olma geleneğini tam olarak yansıtmaya da aç olan biriyle sofranın paylaşılması metinde yer alan mesajlardan biridir. Türk milleti misafirperverdir algısı Kahramanmaraş toplumu özelinde de geçerli olup, paylaşımın değer kazandığı bir ortam göstergesi olarak bu algının okuyucuya iletildiği görülmektedir. Kültür aktarımında mekânın sosyal çevre değişimleri ile olan iç içeliği de bunun bir göstergesidir. Nitekim Yıldırım, fıkralarda gerçeklik vurgusu yapılırken mekânların ayrıntılı tasvir edilmediğini belirtmektedir (2016, s. 320). Öyle ki ele alınan fıkrada tam bir mekân tasviri yer almamaktadır.

1.3. Fıkradaki Konu ve İletinin Anlatı Düzlemindeki Yeri

Fıkralardaki her kodlama türü kendi içinde bir ileti barındırır. Fıkralar “Genellikle konusunu yaşanılan hayattan alan; temelinde hiciv, alay ve mizahın birlikte yer aldığı, herhangi bir olayı açıklamak, eleştirmek, birilerine ders vermek ya da imada bulunmak amacıyla anlatılan kısa ve yoğun bir anlatım gücüne sahip mensur metinlerdir.” (Şimşek, 2015, s. 198). Yapılan tanıma bakıldığında; konu çerçevesinin yaşanmışlık, sosyokültürel bozukluk veya aksaklık, öğreticilik, siyasi-sosyal hayat gibi temel temalar olduğu görülmektedir. Ele alınan fıkrada sosyokültürel yapı açısından klasik bir tematik konu dizgesinin varlığından söz edilebilir. Sosyal zekâsı ile öne çıkan Ökkeş Ede tipi, yapılacak işi en başından planlayan, düşünen, ince hesabı bilen bir tip olarak belirmiştir. Fıkradaki “Ökkeş ede bu sözü duyunca daha abartarak ‘Ahır Dağı pilav olsa, Ceyhan Nehri yağ olsa, ılıtıp aşı döksem, han kadar bir kaşığım olsa, yesem içsem, karnım doymaz, yüzüm gülmez, hiç de keyfim gelmez yerine.’ der.” (Sözbilici, 2025, s. 41) söz dizgesinde belli bir bilgi düzeyine sahip olduğu anlaşılan Ökkeş Ede tipinin yapı gereği ikna kabiliyetine de sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Ökkeş Ede, fıkranın temel konusunu oluşturan kimliğinin bir getirisi ve sosyal bağlamının bir parametresi olarak sevilen aynı zamanda Kahramanmaraş'ın sosyal analizine uygun meta-analitik bir kimliktir. Sözen'e göre bu kimlik toplumsal analizlere meta-analitik bir yapı kazandırmada konu ve kapsam düzleminde göndericilerin toplumsal ve ideolojik yönlerine iletişim değeri kazandırarak kurguladıkları metinlere işlevsellik katmasını sağlamıştır (1999, s. 102). Fıkradaki Ede'nin mizacına uygun davranış sergilemiş olması da sosyal bağlamın ve söz konusu kimliğin yorumlanmasını kolaylaştırmıştır.

1.4. Kültürel Aktarım ve Değerlerin Taşınması Bağlamında Amaç / İleti Eksen

Fıkralarda dil-toplum kesişimini sağlayan sebep-sonuç ilgisi ile yoğunlaşmayı kolaylaştıran bir amaç faktörü vardır. Bu faktör hem bireysel hem de toplumsal bir yönü belirler. Fissman'ın da dediği gibi toplumun bir sınıfı ve bireyleri, amaç ve dilek çerçevesinde her dilsel topluluğa kendi özelliğini yükleyen bir etkileşim alanı sağlar (Rifat, 2000, s. 212). Kahramanmaraş fıkralarının özelinde tüm fıkralar güldürerek düşündürme ve ders verme gibi bir işlevi gönderici merkezinde amaç odağında şekillendirir. Ele alınan metnin hemen başında amaçtan önce övmenin öne çıktığı görülmektedir: “Ökkeş ede bulunduğu ortamda, bilhassa uzun kış gecelerinde masal, fıkra, bilmece fasıllarında aranandır. Cenklerden anlatan ve mizah gücü yüksek, hazır cevaptır” (Sözbilici, 2025, s. 40). Ökkeş Ede'yi anlatan bu üslup gönderici merkezli bir ifadeyi güçlü

biçimde hissettirmektedir. Aynı zamanda vicdanlı, merhametli bir hoşgörü toplumu olarak ilkesel bir tutum ile evin önünde oynayan çocuktan, ev sahibine kadar herkesin Ökkeş Ede yere düşüp yığıldığında ona yardım etmesi, bu coğrafya insanının geleneklerini yansıtmaya iletisi ile ilgilidir. Nitekim Dede, mahalle kültürü dâhilinde komşuların güven çerçevesinde ilişkilerini yürüttüğünü ve dayanışmayla birbirlerine yardım ettiğini ifade etmektedir (2025, s. 174). Türk kültüründe yardımlaşma, dayanışma, misafirperverlik güçlü bir bağ olarak nesilden nesile aktarılmıştır. Ele alınan metinde yer alan misafirperverlik ve dayanışma mekanizması, doğrudan metnin tamamına işlenen bir motif özelliği sergileyerek ileti ekseninin mizahi bir yolla kurgulanmasını sağlamıştır.

1.5. Fıkranın Sosyokültürel Bağlamının Gönderge Düzlemi ve İşlevsel Analizi

Vico'ya göre toplumları algılamak ele alınan toplumun kültürel dizgelerine bakılması ile gerçekleşir (Akerson, 2005, s. 57-64). Gönderge sisteminde fıkraların anlatım biçimlerinin dikkate alınması ve içeriğin biçimini anlamlandırılması hatta var olan durumu iletileriyle yaşatıp, toplum yaşamlarına ayna tutması söz konusudur (Rifat, 1999, s. 21). Tüm evreni kapsayan gönderge düzlemi toplum yapısı ile bir kompozisyon oluşturur. Bu kompozisyon büyük ölçekli bir inceleme fırsatı sunmaktadır. Zaman, mekân, kültür ve kültürün gereksinimleri iletişim kanalını meydana getirir. Kültürel değer yargıları ile mizahi söylemi iç içe geçiren bu gönderge sisteminde anlatıcı, anlatıcının hayal dünyası ve dünya bilgisi ile okuyucunun bağlı bulunduğu toplumu anlamlandırması beklenmektedir. Çünkü toplumun her katmanındaki birey, buna bağlı olarak ortaya çıkan metinler çeşitli uğraşlarla ve değişik çevre etkisiyle bazı ayrışmaları ve anlam varyantları sebebiyle birden fazla iletiyi ortaya çıkarma imkânına sahiptir (Vardar, 2001, s. 123). Jakobson'un dilin işlevleri üzerine yaptığı inceleme ile kuram açısından oldukça ortak noktalar vardır (1987, s. 66). Jakobson iletişimin tüm kanallarını işlevsel yaklaşımla ve bunların aynı zamanda toplumsal yönünü inceleyerek simgeler ve semboller arasındaki denklığe dikkat çekmiş, böyle bir yapı kurgulamıştır (2002, s. 76). Yalnız bu kanalları kurmadan önce Bühler'in modelini esas alarak dil kullanıcılarının yani anlatıcıların ruhsal durumlarını bile sisteme dâhil ettiği ifade edilmektedir. (Toklu, 2018, s. 36). Jakobson'un temel işlevsel yönlerine bakarak kurguladığı analiz işlevlerine bakıldığında ele alınan fıkra metinlerinde aşağıdaki işlevlerin varlığından bahsetmek mümkündür:

1.5.1. Coşku İşlevi Bağlamında Analiz

Tüm iletişim kanalları toplu bir bakış açısı ile incelendiğinde ele alınan metinde coşku / duygusal işlevin varlığından söz etmek mümkündür. Çünkü bu işlev modelinde toplumsal statüden, insan ilişkilerine kadar her noktaya etki eden duyguların ve düşüncelerin anlaşılmasında etkin bir kullanım alanına sahiplik söz konusudur. Mizah kültüründe etkili kullanım alanına sahip olan bu işlev, ele alınan fıkra okuyucuyu etkisi altına alıp duyguları ve düşünceleri mizah yoluyla şekillendirmeyi amaç edinmesi bakımından dikkat çekicidir. Şu ifadeler yapılan tespiti örneklendirmektedir: “Evin önüne varınca kendini birden yere atar, aklıktan kıvranıyor gibi yaparak söylenmeye başlar: Oy anam, öldüm acımdan. Bir yiyecek veren yok mu? Hasta oldum, yatarım oy!...Tarhana, ceviz ister gönlüm oy!...Oy!, Allah'ın kulları oy!... El gibi ekmek yel gibi gelip geçti gözümün önünden oy!...” (Sözbilici, 2025, s. 40). Ele alınan kesitte tekrarların varlığı, oy! ünlemi ile coşkunun pekiştirilip mevcut imkânların zorlanması söz konusudur. Öyle ki anlatıcı güldürürken aynı zamanda alıcının Anadolu coğrafyasında kurgulanmış ve benimsenmiş olan Ökkeş Ede kimliği ve iletisi ile iletisini sonuç cümlesinde doğrudan karaktere söylettirerek ispat çabasını perçinlemektedir. Ökkeş Ede'nin özelliği olarak sunulan ve davranışlarından anlaşılan zekâ, ileti kanalında ikna edici ve etkin bir dil ile sunulmuştur. Bir çocuk tarafından coşku ile ifade

ediliş biçimi tema vurgulayıcı olarak ortaya çıkartılmıştır. Fıkroda mizah dili ile retorik harmanlanırken ikna stratejisi ile duygusal işlev şöyle sunulmuştur: “Açlığım var dünden. Dün değil, evvelsi günden. Altmış iki eşek yükü undan, kömbe yaptım yedim, karnım doymadı, yüzüm gülmedi. Hiç de keyfim gelmedi yerine.”; aynı zamanda ikna etme yetisi dün olarak işaret edilen açlık için duygusal boyutu abartılarak “Ökkeş ede bu sözü duyunca daha abartarak ‘Ahır Dağı pilav olsa, Ceyhan Nehri yağ olsa, ılıtıp aşı döksem, han kadar bir kaşığım olsa, yesem içsem, karnım doymaz, yüzüm gülmez, hiç de keyfim gelmez yerine.’ der. “(Sözbilici, 2025, s. 41) ifadeleriyle etkileyici bir anlatım tarzında kömbe gibi bir mutfak kültürü unsuruna yer verilmekte ve yine yiyecekler üzerinden benzetmeler kurularak ifadeye güç katılmaktadır. Metne şiirsel unsur katan *dünden-günden-undan* gibi sözcüklerin, mübalağa ve benzetme ile yapılan sanatın varlığı dikkat çekicidir. Assmann; düşüncenin soyut, hatırlamanın da bir o kadar somut olduğunu ifade ederek zaman ve mekâna bağlılık, gruba bağlılık ve tarihin yeniden kurulması gibi hatırlama figürlerinden bahsetmektedir (2022, s. 46-49). Assmann’ın düşünce ve hatırlama için ortaya koyduğu görüş fıkralar için de aynen geçerlidir. Nitekim fıkroda bir düşünce söz konusudur. Bu makalede ele alınan fıkroda verilmek istenen düşünce ve iletilmek istenen mesajlar hatırlama / hatırlatma unsurlarıyla somutlaştırılmaktadır. Özellikle mekâna bağlılık üzerinden hatırlama unsurunun sağlandığı açıktır. Ahır Dağı gibi şehrin imgeleşmiş coğrafi yerleri fıkroda kendine yer bulmuştur. Bu durum fıkrayı mekâna bağlı olarak sonsuzlaştırmaktadır. Gruba bağlılık bağlamında ise Ökkeş Ede’nin duygu durumu ve davranış biçimi hem duygusal zemine oturtulmuş hem de işlevsel olarak iletisini ve farklılığı ön plana çıkarma amacını gütmüştür. Duygusal işlevin esaslarından olan bu retorik kullanım, dil ve duygunun kaynaşmasını ve kaynaşmadan doğan iletişim kanalını etkin hâle getirmiştir.

1.5.2. Çağrı ve Bilgi Verme İşlevi Bağlamında Analiz

Anlatıcı bu işlevi kurgularken özneye birden fazla rol yükler ve bu rollerin temel sebebi de okuyucuları etkisi altına almaktır. Kodlama unsurlarının en başında okuyucu kitlesini var olan düşünceye inandırma veya düşüncelere inandırıcılık katabilmek için bazı vurgulama unsurlarına başvurmadan geçmektir. Ortaya çıkan bu etki alanı iletişim merkezinde yer alan kaynak kişinin (Ökkeş Ede) düşüncelerini daha iyi anlaşılır kılarken aynı zamanda okuyucunun da olumlu veya olumsuz tepkisini ortaya koymaya fırsat tanımaktadır (Kılıç, 2007, s. 39). Fıkranın giriş cümlesi de çağrı işlevi ile bilgi verme işlevini kanıtlar niteliktedir: “Ökkeş ede bulunduğu ortamda, bilhassa uzun kış gecelerinde masal, fıkra, bilmece fasıllarında aranandır. Cenklerden anlatan ve mizah gücü yüksek, hazır cevaptır.” (Sözbilici, 2025, s. 40). Ökkeş Edenin bir anlatıcı olması, toplumda kabul görmesi, karakter olarak da mizahi yönünün güçlü ve ince zekâyâ sahip olması ile birebir bağlantısı vardır. Bu durum fıkranın ilk cümlesiyle okuyucuya aktarılacak hem okuyucuya Ökkeş Ede hakkında bilgi verilmiş hem de okuyucuya çağrı yöntemi ile kültür-mizaç sentezi sunulmuştur. Çünkü anlatıcının sebep-sonuç ilgisi kurarak fikrini alıcıya aktarma çabası içerisinde olması bu işlevlerin bir çıktısıdır. Kapı önünde oynayan bir çocuğun varlığı, aklıktan kıvrınma numarası yapan Ökkeş Edenin inandırıcılık kapasitesi, fıkra sonunda ev halkının sofrasına dâhil olması ileti kaynağında zekânın olduğunu, anlatıcının dinamik bir şekilde sosyolojik zemini birden fazla algı ile işlev mekanizmasına yedirdiği görülmektedir. Metinde “Arkadaşı gülerken Vah vah, acından mı öldün Ökkeş ede? der. Ökkeş ede yeni bir söze başlar: Açlığım var dünden. Dün değil, evvelsi günden. Altmış iki eşek yükü undan, kömbe yaptım yedim, karnım doymadı, yüzüm gülmedi. Hiç de keyfim gelmedi yerine.” (Sözbilici, 2025, s. 41) kesitinde dil-mizah ilişkisinin işlevi, göndergesel zemine katkı sağlamaktadır. Çünkü dilin düşünce ile var oluşu noktasında dilin

bulunduğu ortama göre anlam ve kültür değerlerini taşıması söz konusudur (Yolcu, 2002, s. 75). Bu yüzden nükteli, kafiyeli bir anlam düzeneği de bunun bir çıktısıdır.

2. İşlevsel Halk Bilimi Yöntemine Göre Analiz

İşlev, halk bilimi ürünlerindeki yapı ve içeriğe dair sorunların çözülmesinde önem taşımaktadır. Söz konusu ürünlerin; nerede, nasıl ve kim tarafından icra edildiği ve bunların icra edildiği ortamın ve yerin çözümlemesinde işlevin önemi bilinmektedir (Ekici, 2011, s. 119). İşlevsel kuram, kültürün bilimsel çözümlemesi bağlamında kültürel gerçekleri belirlemede bir araç ve toplum mühendisliği için bir temel olarak tarif edilmekte ve bu bağlamda folklor ürünlerinin derlenmesi, yazıya geçirilmesi, icrası ve sosyokültürel açıdan incelenmesi hususunda öncü bir kuram olarak görülmektedir (Çobanoğlu, 2019, s. 254-265). Folklorun birer çıktıları olan halk edebiyatı ürünleri de bahsi geçen bağlamda ele alınabilmektedir. Nitekim günümüz Türk toplumlarının folklor araştırmalarında işlevsel halk bilimi yöntemi sayesinde ortak değer yargıları tespit edilerek bu yöntemin önemli bir rol yüklendiği ifade edilmektedir (Altınkaynak ve Aşkaroglu, 2024, s. 612). Bir halk edebiyatı ürünü olarak fıkranın, türüne has özellikleri ve içerdiği mesajlar, kodlar, temsil ettiği değerler bakımından işlevsel yaklaşımla çözümlemesinin doğru bir yaklaşım olduğu, işlevlerin tespitinde bu yöntemden yararlanılması gerektiği anlaşılmaktadır. Makalede ele alınan fıkra, dilin işlevleri açısından analiz edildikten sonra Bascom (2019)'un başlıca ortaya koyduğu dört işlev ve Başgöz (1996)'ün protesto işlevi çerçevesinde analiz edilmiştir.

2.1. Hoş Vakit Geçirme, Eğlenme ve Eğlendirme İşlevi

Eğlence, folklorun başlıca işlevlerinden biridir (Bascom, 2019, s. 78). Bu işlevin en çok tespit edilebileceği tür ise fıkradır. Çünkü fıkranın anlatılma amaçlarından biri gülme ve güldürmedir. *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı fıkranın öncelikle adında bir mizah unsuru bulunmaktadır. Abartıdan yararlanılarak bir mizah yaratılmıştır. Bir evin önüne gidince aklıktan kıvranıyor gibi yapması, etraftakilerin telaşa kapılması ve ev sahibinin Ökkeş Ede'yi görünce telaşa son vererek gülmesi bir istihza unsuru olarak görülmektedir. Metinde aktarılan söz konusu sahne alaycı bir üslubun karşılığı olarak varlık göstermekle birlikte fıkrayı dinleyen / okuyan kişiler açısından mizah yaratabilir. Fıkranın başında bir gerilim ve telaş yaratılmış, mizaha böylece zemin hazırlanmıştır. *Oy anam, öldüm acımdan* gibi ifadelerin başında Oy ünleminin kullanılması da mizahi üslubun oluşmasına katkı sağlamıştır. Eğlenme ve eğlendirme işlevinden ancak bu bağlamda söz etmek mümkündür. Fıkranın anlatıldığı sözlü kültür ortamları düşünülürse bu tarz üslubun hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevine uygun düştüğü de anlaşılabacaktır.

2.2. Değerlere, Toplum Kurallarına ve Törelere Destek Verme İşlevi

Folklorun diğer işlevi ise kültürün onaylanması ve ritüel icra edenlerin ritüellerinin ve toplumdaki yapılarının doğrulanmasıdır (Bascom, 2019, s. 79). Fıkralar, bir düşünceyi veya değeri aktarmayı, aşılarmayı hatta yerine göre öğüt vermeyi kendine amaç edinen bir türdür. Fıkranın bu özelliği ve amacı doğrultusunda değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek veren metinleri çokça tespit etmek mümkündür. Toplumsal kurallar, değerler, millî ve manevi öğeler fıkralar aracılığıyla nesiller boyu aktarılabilir. *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı fıkra metninde aklıktan kıvranan Ökkeş Ede'yi gören çocuk etraftan yardım istemekte ve Ökkeş Ede'yi o durumdan kurtarmak için mücadele etmektedir (Sözbilici, 2025, s. 40-41). Yardımseverlik değerine sahip olan çocukların fıkroda bulunması da bir değer aktarımı sağlamaktadır. Ev sahibinin Ökkeş Ede'den dua istemesi

de hem dinî hem geleneksel bir değerdir. Fıkroda bahsi geçen değerler ve dua geleneği / ibadeti böylece görülmektedir.

2.3. Eğitim veya Kültürün Gelecek Kuşaklara Aktarılacak Eği tilmesi İşlevi

Folklorun en önemli işlevlerinden biri, okuma yazması olmayan kültürlerdeki eğitim işlevidir (Bascom, 2019, s. 80). *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı fıkroda (Sözbilici, 2025, s. 40-41) kültürel birçok unsur yer almaktadır. Öncelikle fıkra kahramanının adından başlayarak bir değer aktarımı söz konusudur. Daha önce de ifade edildiği üzere Ökkeş adı, Kahramanmaraş halkı için önemlidir. Ukkâşe Hazretlerinden gelen bu isim, halk tarafından unutulmamakta ve bu ismin yaşatılması istenmektedir. Ökkeş isminin fıkra kahraman yapılması bunun en iyi göstergesidir. Aktarılan başka bir değer ise Ede ünvanıdır. Bölge halkının yaygın olarak kullanıldığı bu ünvan da fıkra kahramanının adında yaşatılmaktadır. Fıkranın adında böylece değer aktarımının söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.

Kahramanmaraş mutfağının kent imgesi durumuna gelmiş tarhana, kömbe gibi yiyeceklerle birlikte pilav ve aş sözcükleri de yöresel yemeklere çağrışım yapmaktadır. Söz konusu mutfak kültürü öğeleri kentin önemli mekânlarıyla ilişkilendirilerek fıkra kahramanına yerleştirilmiş, yapılan benzetmeler bu bağlamda oluşturulmuştur. Maraş tarhanası, Ahır Dağı, Ceyhan Nehri bahsi geçen imgelerdir. Şehre dair kültürel öğeler fıkra aracılığıyla gelecek nesillere aktarılmaktadır.

2.4. Kişisel ve Toplumsal Baskılardan Kaçıp Kurtulma İşlevi

Folklorun bir başka işlevi kişisel ve toplumsal baskılardan kurtulma işlevidir (Bascom, 2019, s. 81-83). *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı fıkroda (Sözbilici, 2025, s. 40-41) Ökkeş Ede'nin açlığına inanmayan ev sahibine Ökkeş Ede "Açlığım var dünden. Dün değil, evvelsi günden. Altmış iki eşek yükü undan, kömbe yaptım yedim, karnım doymadı, yüzüm gülmedi. Hiç de keyfim gelmedi yerine." (Sözbilici, 2025, s. 41) diyerek bu baskıdan kurtulmaya çalışır. Sözü gücünden ve abartıdan yararlanarak bu baskıyı bertaraf etmeyi hedeflemiştir. Bu fıkranın sözlü kültür ortamında oluşma bağlamı ve fıkranın anlatıldığı ortamlar düşünüldüğünde bu işlevin daha görünür bir şekilde tespit edilebileceği söylenebilir.

2.5. Protesto İşlevi

Protesto işlevi, folklor ürünlerinde ve halk anlatılarının birçoğunda tespit edilebilen önemli bir işlevdir (Başgöz, 1996, s. 1-4). Fıkralar bu işlevin en çok bulunduğu türlerden biridir. *Hiç Doyacağı Yokmuş* adlı fıkranın satır aralarına bakıldığında Ökkeş Ede ile ev sahibi arasında geçen diyalogda karşılıklı protest tavrı sezilmektedir. "Açlığım var dünden. Dün değil, evvelsi günden. Altmış iki eşek yükü undan, kömbe yaptım yedim, karnım doymadı, yüzüm gülmedi. Hiç de keyfim gelmedi yerine." diyen Ökkeş Ede, açlığa mahkûm eden sosyal çevreyi protesto etmektedir. "Amanın hiç doyacağı yokmuş yahu? Biz seni nasıl doyuralım Ökkeş ede?" (Sözbilici, 2025, s. 41) diyen ev sahibinin eşinin de Ökkeş Ede'nin pervasız tavrını protesto ettiği söylenebilir. Bunun dışında fıkra metninde protesto işlevinde herhangi bir kesit tespit edilememiştir. Bu durumda, fıkroda protest tavrın değil; değer aktarımı ve eğitim işlevlerinin daha baskın olduğu ifade edilebilir.

Sonuç

Bir Kahramanmaraş fıkrasının sosyokültürel yönünün incelendiği bu çalışmada konu, tema, anlam, sosyal bağlam ve işlevsel yön açısından söylemler ele alınmıştır. Anlatıcının söylemiyle oluşan fıkranın okuyucular üzerindeki etkileri; faktörler, katılımcılar, ortam, konu ve amaç

noktasında tespit edilmiştir. Ökkeş Ede tipi irdelenerek iş bitirici, başarılı, ikna kabiliyeti yüksek bir tip özelinde söylem ve kurgu ile beraber alıcı üzerindeki ileti mekanizması ve kurgu faktörleri ortaya konulmuştur. Türk kültür tarihinde Ökkeş Ede tipinin epitet kültürün yansımasıyla ortaya çıktığı görülmüştür. Söz konusu tipin fıkradaki yeri, toplumsal yapı ve düşünceden yola çıkarak şekillenmiş hatta zekâsı ile öne çıkan bazı özellikler yönünden Kahramanmaraş yöresindeki simgeleşen kodlarla paralellik gösterdiği anlaşılmıştır. Tematik yapı ve anlam ilişkisi bir arada incelendiğinde tarihsel yönü olan Ökkeş Ede kimliğinin olayların oluşum koşulları ele alınarak bir bütün olarak incelenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

Fıkranın ileti ve amaç kodlaması bağlamında Türk kültürünü yaşatmak, doğallığı ile gelenekleri sürdürmek, hem coğrafyası hem de bilinmeyen yönleri ile Kahramanmaraş'ı yansıtanın ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Sosyokültürel bağlamda değer yargıları ile mizahi söylemin iç içe geçtiği görülmektedir. Çünkü duygu ve düşüncelerin iletiler ve kodlar bağlamında çağrı işlevi ile duygusal işlevde toplanması, alıcıyı bir fikre ve bir duyguya davet etme isteği üzerinde yoğunlaşılması dolayısıyla ikna etme kabiliyetinin ağırlıklı olması bunu kanıtlar niteliktedir.

Fıkralar toplumdaki kullanıcılar tarafından şekillendiği için ele alınan fıkra bağlamında Kahramanmaraş fıkralarının dil-iletişim-düşünce unsurları ile şekillenmiş olması, bilinçli bir kodlama göstergeleri olarak da belirmiştir. Bu sebeple geleneksel roller içerisinde fıkranın karakteristik yapısıyla kültürel kodlamalar ve sosyal dil formları ile toplumsal gerçeklik zemininde kurgulama ve metinleşme sürecini tamamladığı, güldürücü ve düşündürücü bir tarzda okuyucuya aktarımda başarılı olduğu görülmüştür.

Çalışmada dil bilimsel yöntemlerden yararlanılarak bir inceleme yolu tercih edilmesi de söz konusu çalışmayı farklı kılmıştır. Disiplinlerarası kabul edilebilecek bu yaklaşımla hem dil yapısı üzerinden hem de kültürel diğer kodlar üzerinden verilen mesajlar daha kapsamlı olarak gün yüzüne çıkarılmıştır. Dil bilimsel, halk bilimsel açıdan ve edebiyat tarihi açısından başka çalışmaların yapılmasına da böylece zemin hazırlanmıştır.

Fıkranın Kahramanmaraş'taki yer adlarından, coğrafi terimlerden bazı örnekler içerdiği tespit edilmiştir. Fıkroda mekân adlarının kültürel belleğin canlanmasında bir hatırlama figürü olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. İletilmek istenen mesajın veya mesajların Türk kültürünün değerleriyle paralellik gösterdiği ve değer aktarımında mekân, tarihsel kimlik, bazı din ulularından istifade edildiği de görülmüştür. Ad verme geleneğinin çeşitli boyutları fıkroda kendini göstermektedir. Ukkâş Hazretleri'nin yöre insanı üzerindeki etkisi, Ökkeş isminin yaygınlığının fıkra metinlerine sirayet etmesi ve dolayısıyla dinin halk anlatılarındaki etkisi de ortaya çıkmaktadır. Başlıca amaçlarından birinin güldürmek olduğu fıkra türünde bile dinî duyguların ve dine verilen önemin derecesi bu fıkra metni üzerinden de tespit edilebilmiştir.

Ede sözcüğünün ise kardeşlik hukukunu vurgulayan ve samimiyet ifadesi oluşturan bir ünvan olarak fıkra metinlerine yerleştiği görülmüştür. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda Ede ünvanının halk anlatılarındaki tarihsel seyrine daha dikkatle odaklanılmalıdır. Ökkeş, Ukkâş, Ede hatta yine yörede yaygın olan Ejder, Ejder Malik gibi tarihsel şahsiyetlerden kaynaklanan isimler üzerinden de halk anlatıları irdelenmelidir. Değerler eğitimi, değer aktarımı gibi alanlarda çalışan araştırmacıların da bu tarz çalışmalara eğilmesinde yarar olacağı düşünülmektedir.

Extended Abstract

As a genre of folk narrative and literature, the joke is a form that contains rich material concerning the sociocultural structure of the society in which it exists, can be reshaped according to the context in which it is narrated, and enables effective communication in conveying intended messages. This study examines the images, functions, and codes found in the joke titled *Hiç Doyacağı Yokmuş* (“He Never Seems to Get Enough”), identified in Kahramanmaraş, within the narrative level. The article primarily employs two approaches: Jakobson’s theory of language functions and the functionalist theory of folklore. These two theories were selected as the theoretical framework because of the joke’s applicability and functionality in everyday spoken language. The study also draws upon the perspective of oral history in the analysis.

Jokes also play an important role in transmitting cultural elements, national values, and traditions and customs. As folkloric products/texts, jokes may embody multiple functions of folklore and should therefore be considered in relation to both the functions of folklore and language. Although they may exist as written texts, jokes are distinguished by the act of telling and remain dynamic forms of oral communication. Their linguistic structure and the language of the society in which they are told are therefore essential to joke studies.

Because jokes can be used in everyday speech, their texts should be examined in terms of language functions. As folk narratives and products of folk literature, they also provide rich material concerning cultural elements and social values. Accordingly, the functionalist approach to folklore was employed alongside Jakobson’s theory of language functions. In *Hiç Doyacağı Yokmuş*, the analysis focused on its social context, sender, text, theme, style, purpose, and message. Characteristic local expressions were considered in the processes of comprehension and interpretation, and Jakobson’s theory was used to identify the text’s function for the listener or reader.

The widespread use of the name Ökkeş and the title *Ede* in Kahramanmaraş and its surroundings has produced the joke character Ökkeş Ede. His presence as a joke hero is also interpreted as reflecting local respect for Saint Ukkāş. The name Ökkeş has become associated with Kahramanmaraş, while Ökkeş Ede represents a character reproduced through collective memory. His traditional behaviors and the values and social codes expressed by other characters contribute to intergenerational transmission. The findings characterize Ökkeş Ede as resourceful, successful, persuasive, and intelligent, with a role shaped by the region’s social structure, worldview, and symbolic codes.

In the context of the joke’s message and purpose, it is clear that it prioritizes keeping Turkish culture alive, preserving traditions authentically, and showcasing Kahramanmaraş through both its geographical features and its lesser-known aspects. From a sociocultural perspective, an intertwining of value judgments and humorous discourse is apparent.

The joke foregrounds the preservation of Turkish culture, the continuation of traditions, and the representation of Kahramanmaraş’s geography and lesser-known features. Value judgments and humorous discourse are intertwined, while language, communication, and thought function as deliberate coding elements. The text also employs *tarhana* and *kömbe*, emblematic of the city, as cultural codes, alongside local place names and geographical terms. Place names function as mnemonic devices that revitalize cultural memory. The transmission of cultural values draws on place, historical identity, religious figures, and naming traditions. The influence of Saint Ukkāş

and the prevalence of the name Ökkeş demonstrate the role of religion in folk narratives. Thus, even in a genre primarily intended to entertain, religious sentiment and its importance become visible.

Within the context of the methodology and approach of this study, it is considered that the analysis and interpretations presented here may provide a basis for and open new avenues for future research. The findings, analyses, and evaluations indicate that certain place names in Kahramanmaraş, as well as the region's geography, climate, and economic and sociocultural characteristics, are reflected in the jokes and may even constitute primary elements in their formation. The findings concerning the reflection of the widespread use of the name of Prophet Ukkāş in the form of Ökkeş in the joke text are particularly significant in terms of the importance of Kahramanmaraş's folk literature products. Future studies should investigate the name Ökkeş, the title *Ede*, the Ökkeş Ede character, and names derived from historical figures such as *Ejder* and *Ejder Malik*, which are also common in the region, in other folk narratives and across all literary products identified in the region. It is also considered beneficial for researchers working in fields such as values education and value transmission to focus on studies of this nature. It should not be overlooked that these names and titles function as vehicles for the transmission of values, and this aspect should be examined in greater depth.

Kaynakça

- Akerson, F. (2005). *Göstergebilime Giriş*. Multilingual Yayınevi.
- Aktulum, K. (2013). *Folklor ve Metinlerarasılık*. Çizgi Yayınları.
- Altınkaynak, E., & Aşkaroglu, V. (2024). Folklorun işlevleri üzerine eleştirel bir çözümleme. *Folklor/Edebiyat*, 30 (119), 607-620.
- Assmann, J. (2022). *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik* (A. Tekin, Çev.; 4. bs.). Ayrıntı Yayınları.
- Bascom, W. R. (2019). Folklorun dört işlevi. (F. Çalış Çev.). M. Ö. Oğuz & S. Gürçayır (Ed.), *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2* içinde (ss. 71–86). Geleneksel Yayınları.
- Başgöz, İ. (1996). Protesto: Folklorun beşinci işlevi (fonksiyonu). Ö. Çobanoğlu & M. Özarslan (Ed.), *Folkloristik: Umay Günay Armağanı* içinde (ss. 1–4). Feryal Matbaası.
- Beşirli, H. (2010). Yemek, Kültür ve Kimlik. *Millî Folklor*, 11 (87), 159–169.
- Büyükkantarcıoğlu, N. (2006). *Toplumsal Gerçeklik ve Dil*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Can, N., & Erşahin, İ. (2022). Ökkeş yöresel isim. *Kahramanmaraş Ansiklopedisi* (Cilt 6, ss. 44–45). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2019). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Akçağ Yayınları.
- Dede, A. (2025). Komşuluk geleneği, dijital kültür ve sanal toplulukta komşuluk ilişkileri. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 8 (1), 172-184. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.1612468>
- Derleme Sözlüğü, (2009). *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. (3. Cilt). Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Dittmar, N. (1980). *Soziolinguistik*. Athenaum Verlag.
- Dundes, A. (1998). Halk Kimdir. (M. Ekici, Çev.). *Millî Folklor*, 5(37), 139–153.
- Ekici, M. (2011). *Halk Bilgisi(Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Geleneksel Yayıncılık.
- Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*. (8. Baskı). Akçağ Yayınları.
- Erşahin, İ. (2005). Kahramanmaraş Fıkra Tipleri. *I. Kahramanmaraş Sempozyumu*, (Cilt 2, ss. 919–923). MARAŞDER-Kahramanmaraş Belediyesi.
- Foucault, M. (2003). *İktidarın Gözü Seçme Yazılar 4*. (I. Ergüden, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gezer, S. (2023). Sözlü Tarih Yaklaşımının Folklor Çalışmaları İçin Önemi. *Folklor Akademi Dergisi*, 6 (2), 955–967. DOI: <https://doi.org/10.55666/folklor.1319956>
- Güncel Türkçe Sözlük (<https://sozluk.gov.tr/>) (Erişim tarihi: 13.08.2026)
- Jakobson, R. (1987). Linguistics and poetics. In K. Pomorska & S. Rudy (Eds.), *Language in literature* (pp. 62–94). Belknap Press of Harvard University Press.
- Jakobson, R. (2002). Two aspects of language and two types of aphasic disturbances. In R. *Fundamentals of language* (pp. 69–97). Mouton de Gruyter.
- Kalaycı, Ü. (2010). Fıkralardaki Kahramanmaraş. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 6, 68–87. <https://izlik.org/JA54GU76DF>
- Kalaycı, Ü. (2012). *Kahramanmaraş Fıkraları*. Kitap Atelyesi.
- Kalaycı, Ü. (2013). Fıkralarla Günümüze Gelen Osmanlı Dönemindeki Maraş. *Uluslararası Osmanlı Döneminde Maraş Sempozyumu* (Cilt 3, ss. 409–417). Kahramanmaraş Belediyesi.
- Kasap, S. (2021). *Sosyodilbilim*. Akademisyen Kitabevi.
- Kılıç, V. (2007). Dilin İşlevleri: Metin Eylem Kuramı Yaklaşımı. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/Journal of Social Sciences*, 1 (2), 124–138. <https://izlik.org/JA23DL36NW>
- König, G. (1985). Toplum Dilbilimin Tarihsel Dilbilime Katkıları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 33–42. <https://izlik.org/JA85ZL28BA>
- Malinowski, B. (2020). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (D. Uludağ, Çev.; 2. bs.). Doğubatı Yayınları.
- Oğuz, M. Ö., Aykanat, N. & Karagöz, A. (2006). *Kentler ve İmgesel Yemekler*. Gazi Üniversitesi THBMER Yayını.
- Rifat, M. (1999). *Gösterge Eleştirisi*. Kaf Yayıncılık.
- Rifat, M. (2000). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. Yapı Kredi Yayınları.
- Sözbilici, Ş. (2025). *Ökkeş Ede Fıkraları*. Çıra Genç Yayınları.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*. Paradigma Yayınları.
- Şimşek, E. (2015). Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri İçerisinde Fıkraların Yeri. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 3(6), 195–234.
- Toklu, M. O. (2018). *Dilbilime Giriş*. Akçağ Yayınları.

- Van Dijk, T. A. (1988). *News analysis: Case studies of international and national news in the press*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Vardar, B. (2001). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. Multilingual Yayınevi.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği: Araştırma/İnceleme Yazıları*. Akçağ Yayıncılık.
- Yıldırım, D. (2016). *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*. Akçağ Yayıncılık.
- Yıldız, E., & Ak, M. (2002). *Doğu Karadeniz’de Kültürel Kimlik*. Çatı Kitapları.
- Yolcu, M. (2002). Dil: İşlevi, Çeşitleri ve Alanları Bağlamında Kavramsal Bir İnceleme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2 (1), 67–96. <https://izlik.org/JA96BT86ES>

Etik Beyan/Ethical Statement: Yazar, çalışmada bilimsel ve etik ilkelere uyulduğunu ve yararlanılan tüm kaynakların belirtildiğini beyan eder. / The author declares that scientific and ethical principles were followed and all sources were properly cited.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı/Declaration of Artificial Intelligence Use: Yazar, bu çalışmanın hazırlanması ve yazımı sürecinde üretken yapay zekâ veya yapay zekâ destekli herhangi bir araç kullanılmadığını beyan eder. / The author declares that no generative artificial intelligence or AI-assisted tools were used in the preparation or writing of this study.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Yazar herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder. / The author declares no conflict of interest.

Telif Hakkı & Lisans/Copyright & License: Yazar çalışmasının telif hakkına sahiptir ve çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / The author retains the copyright to the work, which is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Yayıncı Notu/Publisher’s Note: İfade edilen görüşler yalnızca yazara aittir. Yayıncı, yargı alanı ve kurumsal aidiyetlere ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / The views expressed are solely those of the author. The publisher remains neutral with regard to jurisdictional claims and institutional affiliations.

Ek: Fıkra Metni

Hiç Doyacağı Yokmuş

Ökkeş ede bulunduğu ortamda, bilhassa uzun kış gecelerinde masal, fıkra, bilmece fasıllarında aranandır. Cenklerden anlatan ve mizah gücü yüksek, hazır cevaptır.

Bir gün çobanlıktan dönerken karnı çok acıkır. Yolunun üzerindeki muhabbet ehli arkadaşının evine misafir olmayı kafasına koyar. Evin önüne varınca kendini birden yere atar, açlıktan kıvranıyor gibi yaparak söylenmeye başlar:

“Oy anam, öldüm acımdan. Bir yiyecek veren yok mu? Hasta oldum, yatarım oy!...Tarhana, ceviz ister gönlüm oy!...Oy!, Allah’ın kulları oy!... El gibi ekmek yel gibi gelip geçti gözümün önünden oy!...”

Evin önünde oynayan çocuk, yere düşen adamın kıvranmasından ve sesinden ürker. Telaş ve korku ile eve koşarak seslenir:

“Koşun koşun, adam acımdan ölüyor.”

Ökkeş edenin arkadaşı ve eşi telaşla evden çıkar, bakarlar ki yerde kıvranan Ökkeş ededir.

Arkadaşı gülerek “Vah vah, acımdan mı öldün Ökkeş ede?” der.

Ökkeş ede yeni bir söze başlar:

“Açlığım var dünden. Dün değil, evvelsi günden. Altmış iki eşek yükü undan, kömbe yaptım yedim, karnım doymadı, yüzüm gülmedi. Hiç de keyfim gelmedi yerine.”

Arkadaşının eşi “Amanın hiç doyacağın yokmuş yahu? Biz seni nasıl doyuralım Ökkeş ede?” der.

Ökkeş ede bu sözü duyunca daha abartarak “Ahır Dağı pılav olsa, Ceyhan Nehri yağ olsa, ılıtıp aşı döksem, han kadar bir kaşığım olsa, yesem içsem, karnım doymaz, yüzüm gülmez, hiç de keyfim gelmez yerine.” der.

Arkadaşı “Ökkeş ede, sözün tükendiye kalk gel soframıza, bize dua etmeyi de unutma.” diye eve davet eder. (Sözbilici, 2025, s. 40-41).